
A bíróságszervezés történeti vázlata Borsod-Abaúj-Zemplén megyében

Kurucz Ádám*

A második világháborút követően fokozatosan berendezkedő pártállami diktatúra felszámolta a dualizmus kori hagyományokra épülő, mindaddig organikus fejlődésű magyar igazságszolgáltatási rendszert, majd létrehozta a szovjet mintájú modellt, amelynek alapstruktúráját a harmadik Magyar Köztársaság is megörökölte. Jelen tanulmány a mai Miskolci Törvényszék és az illetékességi területéhez tartozó járásbíróóságok szervezésztörténetét ismerteti. A kutatás központi kérdése annak elemzése, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a mindenkori jogalkotó milyen keretek között biztosította az első- és másodfokú igazságszolgáltatást az állampolgárok számára. Kitér továbbá arra is, hogy a politikai és igazgatási rendszer változásainak közepette miként sikerült megőrizni a bírósági szervezet működési folytonosságát a vizsgált időszakban, amelynek időkeretét a közigazgatási egység elnevezése jelöli ki.

Kulcsszavak: jogtörténet, járásbíróóságok, Miskolci Törvényszék, Borsod-Abaúj-Zemplén megye

A historical outline of court organization in Borsod-Abaúj-Zemplén County

Following the Second World War, the gradually consolidating party-state dictatorship dismantled the Hungarian system of justice that had developed organically and was rooted in the traditions of the Dualist era, and subsequently established a Soviet-style model whose basic structural features were later inherited by the Third Hungarian Republic. The present study outlines the organizational history of today's Miskolc Regional Court and the district courts within its jurisdiction. The central question of the research is how, in Borsod-Abaúj-Zemplén County, the legislator of each period ensured the institutional framework for first- and second-instance judicial services available to citizens. The study also examines how, amid the political and administrative transformations of the period under review, the continuity of judicial operations could be maintained – an interval defined by the changing official designation of the administrative unit.

Keywords: legal history; district courts; Miskolc Regional Court; Borsod-Abaúj-Zemplén County

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2026.1.62>

* Törvényszéki tisztviselő, irattárvezető, Miskolci Törvényszék.

1. A megörökölt bírósági szervezet a második világháború után

A második világháború befejezésekor Borsod-Gömör, Abaúj és Zemplén vármegyékben a bírósági szervezetet két törvényszék irányította.¹ A Miskolci Királyi Törvényszék területén működött az Abaújszántói, Edelényi, Mezőcsáti, Mezőkövesdi, Miskolci, Putnoki, Sajószentpéteri és Szikszói Királyi Járásbíróság; míg a Sátoraljaújhelyi Királyi Törvényszékhez a Sárospataki, Sátoraljaújhelyi, Szerencsi és Tokaji Királyi Járásbíróság tartozott. Ezeket az ítélkező fórumokat – a Putnoki² és Sárospataki³ Királyi Járásbíróság kivételével – az 1871. évi XXXII.⁴ törvénycikk felhatalmazása alapján az Andrássy-kormány létesítette és 1872. január 1-jén kezdték meg igazságszolgáltatási munkájukat.⁵

Miközben a harcok még zajlottak a Nyugat-Dunántúlon, 1945. február 2-án megjelent a vitéz Dálnoki Miklós Béla miniszterelnök által jegyzett rendelet,⁶ amelynek értelmében minden törvényszéki székhelyen a háborús bűnösök felelősségre vonása céljából népbíróságokat állítottak fel. Az új jogszolgáltatási szervek – amelyek elnökeit az igazságügyminiszter, Ries István jelölte ki, ülnökeit pedig a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült öt parlamenti párt,⁷ valamint az Országos Szakszervezeti Tanács helyi szervezetei delegálták – idegen testként ékelődtek a dualizmusban létrejött bírósági szervezetbe. A tradicionális ítélkezési környezetbe való illeszkedésüket ugyanakkor több szervezési megoldás is igyekezett biztosítani: az e tanácsok előtt tartott tárgyalások helyszínéül a törvényszékek vezetői jelölték ki alkalmas helyiségeket, továbbá a népbíróságok, valamint a mellettük szolgálatot teljesítő segéd- és kezelőszemélyzet felett – a budapesti népbíróság kivételével – a székhely szerint illetékes törvényszék elnöke gyakorolta a közvetlen felügyeletet.⁸

A Miskolci Törvényszék elnöki tisztségét 1936 óta dr. Ruzinkó Zsigmond töltötte be. Őt 1946 februárjában rendőri felügyelet alá helyezték, mivel ún. családfői tisztséget viselt az Etlközi Szövetség fedőegyesületében, a Tudományos Fajvédő

¹ 1945. január 20-án a Magyar Királyság aláírta a fegyverszüneti egyezményt, amelynek értelmében visszaálltak az 1937. december 31-e előtti országhatárok, ekképpen a területviszacsatolásokkal érintett bíróságok kikerültek a magyar bírósági szervezetből.

² A m. kir. igazságügyminiszter 57.525/1921. IM számú rendelete értelmében 1922. január 1-jén kezdte meg működését a Sajószentpéteri Kir. Járásbíróság kirendeltsége Putnokon, majd az 52.788/1927. I. M. számú rendelet alapján a kirendeltség egyidejű megszűnésével 1928. január 1-jével megalakult a Putnoki Kir. Járásbíróság.

³ A Sárospataki Kir. Járásbíróságot a m. kir. igazságügyminiszter 58.106/1912. I. M. V. számú rendelete létesítette 1913. március 1-jével.

⁴ 1871. évi XXXII. törvénycikk az első folyamodású kir. törvényszékek és járásbíróságok életbeléptetéséről

⁵ A királyi ministerium rendelete az első folyamodású királyi törvényszékek és járásbíróságok székhelyeinek megállapítása tárgyában. Magyarországi Rendeletek Tára. Pest, Ráth Mór, 1871. 220–234. o.

⁶ 81/1945. (II. 5.) ME rendelet a népbíráskodásról

⁷ Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt, Nemzeti Parasztpárt, Független Kisgazdapárt és Polgári Demokrata Párt

⁸ 21400/1945. (X. 18.) IM rendelet a népbíróságok és a Népbíróságok Országos Tanácsa szervezetével kapcsolatos egyes kérdések szabályozása tárgyában

Egyesületben,⁹ ezért helyére dr. vitéz Nagy Sándor kapott kinevezést.¹⁰ Sátoraljaújhelyben 1943-tól dr. Szeniczey Ödön állt a törvényszék élén, aki a népbíróság működésének teljes időtartama alatt hivatalában maradt és csak 1948 júliusában került végelbánás alá.¹¹

A népbíróságok alig két hónapja működtek, amikor az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. március 24-ével elrendelte, hogy mindaddig, amíg a nép az ország alkotmányos berendezkedéséről és az államformáról nem határoz, az állami hivatalok (bíróságok, honvédség, pénzügyi és egyéb közigazgatási hatóságok) elnevezésében a „királyi” jelzőt, illetve annak rövidített formáját mellőzni kell.¹² *„Ettől a pillanattól kezdve a korábbi királyi járásbíróságok, törvényszékek és ítélőtáblák megnevezése a székhelyre és a bírósági szervre utaló összetételre szorítkozott”.*¹³ A „mellőzni kell” szóhasználat nem csupán egyfajta ajánlásnak volt tekinthető: a királyságra való utalás büntethetővé is vált,¹⁴ amire Erdei Ferenc belügyminiszter május 13-án kelt rendeletében külön is felhívta Csorba János, Budapest székesfőváros polgármesterének a figyelmét.¹⁵

A háború utáni első szervezeti változás a legutóbb létrehozott ítélkező fórumokat érintette. 1948-tól kezdődően több lépcsőben megszűntek a Magyar Köztársaság¹⁶ területén működő népbíróságok. 1948. január 14-én az első között fejezte be működését a sátoraljaújhelyi, amivel egyidejűleg annak illetékességi területét a miskolci vette át.¹⁷ 1949. február 1-jei hatállyal aztán a Miskolci Népbíróságot is felszámolták, működési területe a debrecenihez került.¹⁸

2. A megye bírósági szervezete a Rákosi-rendszerben

1949. augusztus 20-án, kihirdetése napján hatályba lépett az 1949. évi XX. törvény, az ország történetének első kartális alkotmánya, amely egyben a Magyar Népköztársaság megalakulását is jelentette.¹⁹ Az új jogszabály az ország területét megyékre, járásokra, városokra és községekre tagolta, továbbá kimondta, hogy az egyes igazgatási szervek területi változásait a Miniszttertanács határozza meg. Az új területbeosztásnak megfelelően 1949. október 26-án kihirdetésre került az

⁹ Szabad Magyarország, 3 (1946) 49. február 28. 1. o.

¹⁰ Szabad Magyarország, 3 (1946) 58. március 10. 3. o.

¹¹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, K szekció 27, Magyar Távirati Iroda Külföldi-belföldi hírek 1948. július 7.

¹² 539/1945. (III. 24.) ME rendelet az államhatalom gyakorlásával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről

¹³ Megyeri-Pálffy Zoltán: Névváltoztató bíróságok és a népköztársasági bírósági szervezet kialakítása (1945–1954). In: Laudator temporis acti. Ünnepi tanulmányok a 65 éves Horváth Attila tiszteletére (szerk.: Barna Attila et al.), Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2024. 484. o.

¹⁴ 1946. évi VII. törvénycikk a demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről

¹⁵ Fővárosi Közlöny, 57 (1946) 25. június 8. 700. o.

¹⁶ Magyarország államformája az 1946. évi I. törvénycikk értelmében 1946. február 20-ával köztársaság lett.

¹⁷ 3800/1948. (I. 14.) IM rendelet egyes népbíróságok megszüntetése tárgyában

¹⁸ 4100/1949. (I. 16.) IM rendelet a miskolci népbíróság és népügyészség megszüntetése tárgyában

¹⁹ 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya

igazságügyi szervezet átalakítása tárgyában hozott törvényerejű rendelet,²⁰ amely – az Alkotmánynak megfelelő átszervezés megvalósulásáig, több átmeneti intézkedés mellett – rendelkezett arról is, hogy a Magyar Népköztársaságban az igazságszolgáltatást a Legfelsőbb Bíróság, a felsőbbbíróságok, a megyei bíróságok és a járásbíróságok gyakorolják. Tehát egyelőre megmaradt a bíróságok négy szintű rendszere, csupán elnevezéseik változtak. A jogalkotó tudatosan szakított a magyar jogi kultúra elnevezésbeli örökségével:²¹ az addigi Kúria a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságaként, az ítélőtáblák felsőbbbíróságokként, míg a törvényszékek megyei bíróságokként folytatták munkájukat. A járásbíróságok megtartották 1945. március 24-e óta hatályos elnevezésüket, míg a megyei bíróságokat a székhely előrevetett megjelölésével nevezték el.²² Így az októberben kinevezett dr. Bäcker József elnökle²³ alatt álló Miskolci Törvényszék Miskolci Megyei Bíróságként, míg az 1948 augusztusa óta dr. Czipott György által vezetett²⁴ Sátoraljaújhelyi Törvényszék Sátoraljaújhelyi Megyei Bíróság néven működött tovább.

A korábbi törvényszékek már „megyei bíróság” elnevezést viseltek, amikor a 19 megye létrehozását, székhelyét és területét meghatározó rendelet 1949. december 14-én megjelent.²⁵ Hatálybalépéséről a belügyminiszter két lépésben intézkedett: 1950. február 1-jei hatállyal létrejött Pest, Bács-Kiskun, Nógrád, Fejér, Vas, Somogy, Baranya, Tolna, Szolnok és Heves megye,²⁶ majd 1950. március 16-án megalakult Komárom, Győr-Sopron, Veszprém, Zala, Csongrád, Békés, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár és Borsod-Abaúj-Zemplén²⁷ megye.²⁸

1950. március 25-én az igazságügyminiszter felhatalmazást kapott a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsától arra, hogy az államigazgatás területi átszervezésével és az igazságszolgáltatás újjászervezésével összefüggésben 1951. december 31-ig a belügyminiszterrel és a pénzügyminiszterrel egyetértésben rendeleti úton szüntessen meg egyes megyei bíróságokat és járásbíróságokat,

²⁰ 1949. évi 9. törvényerejű rendelet az igazságügyi szervezet átalakítása tárgyában

²¹ Vö: Bóka Zsolt: A bíróságok régi-új elnevezései - Kúria és törvényszék. Jog-Állam-Politika, 2 (2010) 4. 129–152. o.

²² 88000/1949. (XI. 1.) IM rendelet a bíróságok új elnevezése tárgyában

²³ Dr. Bäcker József debreceni ítélőtáblai bírót a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1949. október 11-én nevezte ki a Miskolci Törvényszék elnökévé. Magyar Közlöny, 219 (1949) október 20. 1. o.

²⁴ Dr. Czipott György debreceni törvényszéki tanácselnököt 1948. augusztus 14-én nevezte ki a Sátoraljaújhelyi Törvényszék elnökévé Szakasits Árpád köztársasági elnök ellenjegyzésével Dinnyés Lajos miniszterelnök. Magyar Közlöny, 189-190 (1948) augusztus 25. 1. o.

²⁵ 4343/1949. (XII. 14.) MT rendelet a megyék nevének, székhelyének és területének megállapítása tárgyában

²⁶ 5201/4/II.–1/1950. (I. 29.) BM rendelet a megyék nevének, székhelyének és területének megállapításáról szóló 4343/1949. (XII. 14.) MT rendelet egyes rendelkezéseinek hatálybalépítése és végrehajtása tárgyában

²⁷ A rendelet értelmében Borsod-Abaúj-Zemplén megye Borsod-Gömör – kivéve a Heves megyéhez csatolt Borsodszemere, Egerfarms, Noszvaj, Novaj, Szilhalom nagyközségeket és a szilvásvárad körjegyzőség községeit –, Abaúj és Zemplén megye addigi területét, valamint Szabolcs megyéből a csobajai, kenézlői, prügyl, tiszaladányi körjegyzőségekhez tartozó községeket és Viss nagyközséget, továbbá Ózd és Sátoraljaújhely megyei városokat foglalta magában.

²⁸ 5201/11/II.–1/1950. (III. 12.) BM rendelet a megyék nevének, székhelyének és területének megállapításáról szóló 4343/1949. (XII. 14.) MT rendelet egyes rendelkezéseinek hatálybalépítése és végrehajtása tárgyában

megváltoztassa azok székhelyét és területét, illetőleg a szükséghez képest új megyei bíróságokat és járásbíróságokat állítson fel.²⁹

Az említett felhatalmazás alapján Ries István a Sátoraljaújhelyi Megyei Bíróságot 1950. április 16-i hatállyal megszüntette, illetékességi területe a Miskolci Megyei Bírósághoz került. A Sátoraljaújhelyen folyamatban lévő ügyekben az eljárást Miskolcon folytatták le és fejezték be.³⁰

1950. június 1-jei hatállyal megszűnt a Sajószentpéteri járás,³¹ amelynek területét a Putnoki és a Miskolci járás között osztották fel. Molnár Erik igazságügyminiszter rendelete alapján a Sajószentpéteri Járásbíróság 1951. január 1-jei hatállyal fejezte be működését, amellyel egyidejűleg a Putnoki és a Miskolci Járásbíróság illetékességi területe kibővült.³² Érdekességként említhető, hogy amikor 1950. augusztus 4-én a Minisztertanács arról határozott, hogy dr. Terényi Antal püspökladányi járásbíró a Sajószentpéteri Járásbíróság elnökévé kinevezi, akkor már egy megszűnt járás területére illetékes bíróság élére jelölték ki az új vezetőt.³³ Terényi Antal emlékét egyébként 2023 óta emléktábla őrzi a Fehérgyarmati Járásbíróság falán, amelynek élére Sajószentpéterről vezetett az útja, és ahol bírói pályafutása az 1956-os forradalomban való szerepvállalása miatt megszakadt.³⁴

1950. december 10-én az Alkotmány a bírósági szervezet tekintetében jelentős módosításon esett át:³⁵ megszűntek a felsőbíróságok és a főállamügyészségek, vagyis a korábbi négy szintű struktúrát három szintű szervezet váltotta fel. A Magyar Népköztársaságban ezt követően az igazságszolgáltatást a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága, a megyei bíróságok és a járásbíróságok gyakorolták. A jogalkotó tételesen meghatározta, hogy mely polgári peres és nemperes, valamint büntető eljárások tartoznak a járásbíróságok és melyek a megyei bíróságok hatáskörébe.³⁶

Az Elnöki Tanács 1952. január 1-jével lényegében meghosszabbította az igazságügyminiszter bíróságszervező jogkörét, ami egészen 1972. december 31-ig megmaradt: felhatalmazást kapott, hogy a törvénykezési területbeosztásnak az államigazgatási területbeosztással való összeegyeztetése érdekében rendelettel – továbbra is a belügyminiszterrel és a pénzügyminiszterrel egyetértve –, a bíróságok

²⁹ 1950. évi 7. törvényerejű rendelet egyes megyei bíróságok és járásbíróságok megszüntetéséről, székhelyük és területük megváltoztatásáról, valamint új megyei bíróságok és járásbíróságok felállításáról

³⁰ 22500/1950. (IV. 1.) IM rendelet a sátoraljaújhelyi megyei bíróság és államügyészség megszüntetése tárgyában

³¹ 144/1950. (V. 20.) MT rendelet a járasok területének rendezéséről

³² 177000/1950. (XII. 10.) IM rendelet a törvénykezési területbeosztás tárgyában

³³ Magyar Közlöny, 135 (1950) augusztus 8. 976. o.

³⁴ Terényi Antal életéről lásd: Kahler Frigyes: Egy »rend-párti« forradalmár működése és kálváriája, a fehérgyarmati dr. Terényi Antal járásbírósi elnök. In: Büntetőjogi tanulmányok XXI. Veszprém, 2021-2022. 7–17. o.

³⁵ 1950. évi IV. törvény a Magyar Népköztársaság Alkotmányának módosításáról

³⁶ 1950. évi 46. törvényerejű rendelet az igazságügyi szervezettel kapcsolatos hatásköri és eljárási szabályok módosításáról

székhelyét és területét megváltoztassa, egyes bíróságokat megszüntessen, illetőleg a szükséghez képest új bíróságokat létesítsen.³⁷

A megye területén először rendes bíróság létesítésére 1951-ben került sor: Molnár Erik rendelete alapján 1952. január 1-jével új járásbíróság kezdte meg működését Encsen.³⁸ Illetékessége az Encsi járás területére terjedt ki, ugyanakkor a területileg mindaddig hatáskörrel rendelkező Szikszói Járásbíróságon korábban már folyamatba tett ügyekben – a telekkönyvi ügyek kivételével – Szikszón jártak el. A folyamatban lévő telekkönyvi ügyeket ezzel szemben már Encsen folytatták le és fejezték be. Az Encsi járás területére vonatkozó telekkönyvi ügyek 1945. január 1-jé után keletkezett iratait ugyancsak az Encsi Járásbíróság vette át.

1952. február 1-jével újabb járás, ezúttal a Tokaji szűnt meg,³⁹ amivel összefüggésben 1952. március 15-ével a Tokaji Járásbíróság is befejezte működését.⁴⁰ A járás területének a Sárospatakihoz csatolt részére ezentúl a Sárospataki Járásbíróság, a Szerencsihez csatolt részére a Szerencsi Járásbíróság illetékessége terjedt ki. A megszűnő bíróságnál az átszervezés időpontjában lévő telekkönyvi ügyekben az eljárást a területileg illetékesé vált járásbíróságok folytatták le. Az egyéb ügyekben azonban – függetlenül az általános illetékességi szabályoktól – az eljárást minden esetben Szerencsen fejezték be. A Tokaji Járásbíróság 1945 és 1952 közötti telekkönyvi iratai közül a Sárospataki járáshoz csatolt területre vonatkozó iratokat a Sárospataki, míg az egyéb iratokat a Szerencsi Járásbíróság vette át. A közjegyzők előtt az átszervezéskor folyamatban lévő ügyeket az illetékességi változás nem érintette; eljárásuk befejezését követően azonban az ügyben már az új területi illetékesség szerint eljáró járásbíróság járt el.

1954. február 1-jével a jogalkotó a Magyar Népköztársaság bírósági szervezetét és működését új törvényi alapra helyezte. Ezzel a polgári kori igazságszolgáltatás felszámolása véglegessé vált és befejeződött a szocialista jogszolgáltatás kiépítése.⁴¹ A változás a helyi bíróságok szintjét is érintette, kimondva: „a járási tanács hatásköre alól kivett városokban [...] járásbírósági hatáskörrel városi bíróságok működnek”.⁴² Ennek megfelelően 1954. március 1-jén felállt a Miskolci Városi Bíróság, amelynek illetékessége Miskolc város területére terjedt ki. Ezzel egyidejűleg megszűnt a Miskolci Járásbíróságnak a megyeszékhelyre kiterjedő illetékessége. Az átszervezés időpontjában a járásbíróságnál folyamatban lévő ügyekben az eljárást a Miskolci Járásbíróság folytatta le és fejezte be. Miskolc város telekkönyvi ügyeinek intézésére – továbbra is telekkönyvi hatóságként – a Miskolci Járásbíróság maradt illetékes, amely ügyben a város telekkönyveinek kezelését is ellátta.⁴³

³⁷ 1951. évi 32. törvényerejű rendelet a törvénykezési és az államigazgatási területbeosztás összeegyeztetéséről

³⁸ 68800/1951. (XII. 4.) IM rendelet Baktalórántházán, Encsen és Kemeccsén járásbíróság létesítése tárgyában

³⁹ 1/1952. (I. 5.) BM rendelet a tokaji járás megszüntetéséről

⁴⁰ 6/1952. (II. 23.) IM rendelet a tokaji járásbíróság, megszüntetése tárgyában

⁴¹ Megyeri-Pálffi: i.m. 489. o.; Megyeri-Pálffi Zoltán: Bíróságszervezés Pest vármegyében. Budapest, Budapest Környéki Törvényszék, 2024. 55. o.; Gaálné Barcs Eszter: Igazságszolgáltatásból jogszolgáltatás. Levéltári Szemle, 62 (2012) 3. 33–50. o.

⁴² 1954. évi II. törvény a Magyar Népköztársaság bírósági szervezetéről

⁴³ 15/1954. (III. 6.) MT rendelet Miskolcon városi bíróság és városi ügyészség felállításáról

A megreformált bírósági szervezetben új elemként jelentek meg a közlekedési bíróságok, mint különbíróságok, amelyek Budapesten, Debrecenben, Szegeden, Pécsen, Szombathelyen és Miskolcon kezdték meg működésüket 1954. szeptember 15-én. Hatáskörükbe a vasúti, közúti, légi és vízi közlekedés és szállítás, továbbá a távközlés rendes működése, avagy biztonsága sérelmére elkövetett bűntettek miatt indult büntető eljárások tartoztak. A Miskolci Közlekedési Bíróság illetékessége vasúti közlekedés és szállítás sérelmére elkövetett bűntettekkel kapcsolatban a Miskolci Vasúti Igazgatóság területére, míg a közúti közlekedés és szállítás, továbbá a távközlés rendes működése vagy biztonsága sérelmére elkövetett bűntettekkel kapcsolatban Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád megyékre terjedt ki.⁴⁴

1955. február 1-jével megalakult az Ózdi Járásbíróság, amely Ózd városra és az Ózdi járásra lett illetékes.⁴⁵ Ezzel egyidejűleg megszűnt a Putnoki Járásbíróság ózdi járásra vonatkozó hatásköre. Az utóbbinál folyamatban lévő ügyekben az eljárást Putnokon folytatták le és fejezték be. Ózd város és az Ózdi járás telekkönyveinek kezelésére és telekkönyvi ügyeinek intézésére 1956. január 31-ig továbbra is a Putnoki Járásbíróság maradt az eljáró telekkönyvi hatóság. 1956. február 1-jétől Ózd város és az Ózdi járás telekkönyveinek kezelésének, valamint telekkönyvi ügyeinek intézésének hatósági feladatait már az Ózdi Járásbíróság látta el.⁴⁶

1956. február 1-jével megszűnt a Ricsei és a Sárospataki járás,⁴⁷ és ugyanezzel a nappal Nezvál Ferenc igazságügyminiszter megszüntette a Sárospataki Járásbíróságot is. A járásoknak a Sátoraljaújhelyihez csatolt részére a Sátoraljaújhelyi, a Szerencsihez csatolt részére pedig a Szerencsi Járásbíróság illetékessége terjedt ki. Az átszervezés időpontjában folyamatban lévő ügyekben az eljárást a felelőssé váló járásbíróságok folytatták le és fejezték be.⁴⁸

3. A megyei bíróságszervezet a Kádár-korszakban

A Kádár-korszak első bíróságszervező intézkedése a közlekedési bíróságok 1957. február 1-jével történő megszüntetése volt. Az előttük folyamatban lévő ügyeket ahhoz a bírósághoz tették át, amelyik az általános szabályok szerint az ügy elbírálására hatáskörrel bírt és az eljárásra jogosult volt.⁴⁹ A Miskolci Közlekedési Bíróság felszámolásával egyidejűleg a kormány felmentette annak első – egyben utolsó – elnökét, dr. Szenttornyai Jánost.⁵⁰

1957. június 15-én jelent meg az 1957. évi 34. törvényerejű rendelet, amely kimondta: *„az ellenforradalmárok elleni további következetes küzdelem, az ellenforradalmi elemek végleges felszámolása, valamint általában a közrend és a közbiztonság fenntartása, a szocialista törvényesség további megszilárdítása*

⁴⁴ 57/1954. (IX. 2.) MT rendelet a közlekedési bíróságok felállításáról

⁴⁵ 77/1954. (XII. 11.) MT rendelet Ózdon járásbíróság és járási ügyészség felállításáról

⁴⁶ 1/1956. (I. 18.) MT rendelet az ózdi járásbíróság és járási ügyészség felállításáról szóló 77/1954. (XII. 11.) MT rendelet módosításáról

⁴⁷ 2/1956. (I. 18.) NET határozat egyes járások megszüntetéséről

⁴⁸ 3/1956. (I. 29.) IM. rendelet egyes járásbíróságok és járási ügyészségek megszüntetéséről

⁴⁹ 1957. évi 8. törvényerejű rendelet egyes büntető eljárási rendelkezések módosításáról

⁵⁰ Magyar Közlöny, 14 (1957) február 2. 1. o.

érdekében – a dolgozók kívánságára – a fővárosi bíróságon és a megyei bíróságokon is indokolt a gyorsított eljárás szabályai szerint ítélező népbíróági tanács felállítása”.⁵¹ A rendeletben foglaltakkal szemben e leszámolást szolgáló testületek aztán nem minden megyében jöttek létre. A fővárosi bíróságon, valamint a Pest Megyei, továbbá a Miskolci, Szegedi, Pécsi és Győri Megyei Bíróságon a népbíróági tanácsok 1957. július 3-án kezdték meg működésüket. A Miskolci Megyei Bíróságon – amelyet ekkor már másfél hónapja dr. Varga János elnök vezetett⁵² – felállt népbíróági tanács illetékessége Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár megyék területére terjedt ki.⁵³ Ugyanekkor arról is született döntés, hogy a korábban közlekedési bírósági hatáskörbe tartozó egyes ügyekben – a vasúti, közúti, légi és vízi közlekedés és szállítás, továbbá a távközlés rendes működése vagy biztonsága sérelmére elkövetett azon bűncselekmények esetében, amelyek nem tartoztak a megyei bíróság hatáskörébe – első fokon az igazságügyminiszter 1957. június 15-i kijelölése alapján a Miskolci Járásbíróság, mint „a megyei bíróság székhelyén levő járásbíróság” jár el a megye egész területére kiterjedő illetékességgel, amely jogkört egészen 1972. december 31-ig gyakorolta.⁵⁴

1958-ban több igazságügyminiszteri intézkedés is érintette a Miskolcon működő jogszolgáltatási fórumokat: január 1-jével Nezvál Ferenc a Miskolci Járásbíróságot és a Miskolci Városi Bíróságot „Miskolci Járásbíróság” elnevezéssel egyesítette. Az összevonással érintett bíróságok előtt folyamatban lévő ügyekben az eljárást az összevonás eredményeként tovább működő bíróság folytatta le és fejezte be.⁵⁵ Ezt követően május 31-ével – tekintettel arra, hogy a népbíróági tanácsok hatáskörébe tartozó bűnügyek túlnyomó része befejezést nyert – megszüntetésre kerültek a miskolci, a szegedi, a pécsi és a győri megyei bíróságokon működő népbíróági tanácsok, mivel azok további fenntartása szükségtelenné vált.⁵⁶ Itt fontos azt is megemlíteni, hogy a népbíróági tanácsok előtti eljárásokban a forradalom és szabadságharc céljaival és eszmeiségével való azonosulásra tekintettel az Országgyűlés az ezredfordulót követően semmisnek nyilvánította azokat az elítéléseket, amelyek forradalommal vagy fegyveres cselekményekkel összefüggésbe hozott magatartások miatt születtek.⁵⁷ A jogalkotó ezzel fejezte ki, hogy az akkori jogfelfogás fölé új jogi értékrendet helyez, és a semmisség kimondásával erkölcsi, jogi és politikai elégtételt nyújt a népbíróági tanácsok által elítéltek számára.⁵⁸

⁵¹ 1957. évi 34. törvényerejű rendelet a népbíróági tanácsokról és a bírósági szervezet, valamint a büntető eljárás egyes kérdéseinek szabályozásáról

⁵² Dr. Varga Jánosnak a megyei bíróság elnökévé történő kinevezése 1957. május 3-án jelent meg a hivatalos lapban. Lásd: Magyar Közlöny, 50 (1957) május 3. 298. o.

⁵³ 5/1957. (VI. 29.) IM rendelet a népbíróági tanácsokról és a bírósági szervezet, valamint a büntető eljárás egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló 1957. évi 34. törvényerejű rendelet végrehajtásáról

⁵⁴ 4/1957. (VI. 15.) IM rendelet a népbíróági tanácsokról és a bírósági szervezet, valamint a büntető eljárás egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló 1957. évi 34. törvényerejű rendelet végrehajtásáról

⁵⁵ 12/1957. (X. 13.) IM rendelet egyes bíróságok összevonásáról

⁵⁶ 4/1958. (V. 14.) IM rendelet egyes népbíróági tanácsok működésének megszüntetéséről

⁵⁷ 2000. évi CXXX. törvény az 1956. évi forradalom és szabadságharc utáni leszámolással összefüggő elítélések semmisségének megállapításáról

⁵⁸ 2000. évi CXXX. törvény indokolása az 1956. évi forradalom és szabadságharc utáni leszámolással összefüggő elítélések semmisségének megállapításáról

Az Elnöki Tanács döntése alapján Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a Putnoki járás 1961. december 31-ével megszűnt.⁵⁹ Az igazgatási változást 1962. január 1-jével a Putnoki Járásbíróság megszűnése követte. A járás területének az Edelényi járáshoz csatolt részére az Edelényi, míg az Ózdihoz csatolt részére az Ózdi Járásbíróság illetékessége terjedt ki. A Putnoki Járásbíróságnál az átszervezés időpontjában folyamatban lévő ügyekben az eljárást az arra jogosulttá vált járásbíróság folytatta le és fejezte be.⁶⁰ A Putnoki Járásbíróság megszűnésével összefüggő kérdésekről Nádas András főosztályvezető aláírásával közlemény jelent meg az Igazságügyi Közlöny 1962. január 20-i számában. A közlemény szerint a megszűnt járásbíróság teljes irattári anyagát – a polgári, büntető és elnöki iratokat – az Ózdi Járásbíróság vette át, a telekkönyvi irattár kivételével. A volt Putnoki Járásbíróság telekkönyvi betéteit és meglévő telekjegyzőkönyveit az új területi beosztásnak megfelelően az Ózdi, az Edelényi és a Miskolci Járásbíróság között osztották meg. A folyamatban lévő telekkönyvi ügyeket a betétek szerint illetékes járásbíróság fejezte be. A telekkönyvi irattár 1958. december végéig terjedő anyagát az Ózdi Járásbíróság vette át, míg az 1959. január 1. és 1961. december 31. közötti időszak iratai a betétek szerint illetékes járásbíróság kezelésébe kerültek. A Putnoki Járásbírósághoz megválasztott népi ülnököket lakóhelyük szerint az Ózdra, az Edelényre, illetve a Miskolcra osztották be. További intézkedésig az Ózdi Járásbíróság – illetve egyes tanácsai – a megszűnt Putnoki Járásbíróság épületében tartottak továbbra is tárgyalásokat és panasznapokat; emellett a volt Putnoki Járásbíróság közjegyzője, telekkönyvi hatósága és egyes dolgozói szintén az épületben folytatták munkájukat.⁶¹

1962-ben újabb közigazgatási változásokra került sor: július 1-jével megszűnt az Abaújszántói és a Szikszói járás.⁶² Ugyanezen a napon a Szikszói és az Encsi Járásbíróságot Nezával Ferenc összevonta, az Abaújszántói Járásbíróságot pedig megszüntette.⁶³ A Szikszói és az Encsi Járásbíróság „Szikszói Járásbíróság” elnevezéssel egyesült. Az újonnan létrejött járásbíróság elnöke az addigi encsi elnök – később a megyei bíróság elnökévé kinevezett – dr. Szolyák Ferenc lett,⁶⁴ aki csaknem harminc év távlatából így emlékezett vissza az átszervezésre: *„politikai bizottsági döntést hoztak a kis bíróságok összevonásáról, és mivel Szikszón volt bírósági épület, odakerült a járási bíróság. Noha a járási székhely a térség földrajzi központjában fekvő Encs volt.”*⁶⁵ A megszűnő Abaújszántói járás területének az Encsi járáshoz csatolt részére a Szikszói, míg a Szerencsihez csatolt részére a Szerencsi Járásbíróság illetékessége terjedt ki. A megszűnt Szikszói járás területének az Edelényi járáshoz csatolt részére az Edelényi, az Encsihez csatolt részére a Szikszói, a Miskolcihoz csatolt részére pedig a Miskolci Járásbíróság vált illetékessé. Az

⁵⁹ 18/1961. (XII. 10.) NET határozat a putnoki járás megszüntetéséről

⁶⁰ 5/1961. (XII. 16.) IM rendelet a putnoki járásbíróság megszüntetéséről

⁶¹ 301/1962. (I. K. 1.) IM. I/1. közlemény a putnoki járásbíróság megszűnésével kapcsolatos kérdésekről

⁶² 9/1962. (VI. 15.) NET határozat az abaújszántói és a szikszói járás megszüntetéséről

⁶³ 8/1962. (VI. 28.) IM rendelet a szikszói és az encsi járásbíróság összevonásáról, valamint az abaújszántói járásbíróság megszüntetéséről

⁶⁴ T. Nagy József: Személyes sors a közönsben, avagy a megyei bíróság elnöke elköszön. Észak Magyarország, 47 (1991) 149. június 27. 4. o.

⁶⁵ Jász László: Bíróságot avattak Encsen. Magyar Fórum, 3 (1991) 5. január 31. 11. o.

Abaújszántói és az Encsi Járásbíróságnál az átszervezéskor folyamatban lévő ügyekben az eljárást az illetékessé váló járásbíróság folytatta le és fejezte be.⁶⁶

1973. január 1-jével az Országgyűlés ismét új törvényi alapokra helyezte a bíróságok szervezetét és működését. Az átalakítás megtartotta a korábbi bírósági elnevezéseket, ugyanakkor új megyei szervezeti egységként létrehozta az önálló munkaügyi bíróságokat. A vidéki munkaügyi bíróságok elnevezése – a különös jogterületre való utalással kiegészítve – a törvénykezési székhelyükhöz igazodott, illetékességi területük pedig az egész megyére kiterjedt.⁶⁷ A Miskolci Munkaügyi Bíróság dr. Szegedi László elnökle alatt kezdte meg működését.⁶⁸ Az említett jogforrás fontos változást hozott a bíróságok felállítása, összevonása, megszüntetése és az illetékességi területük megállapítása tárgyában, ugyanis ezeket a döntéseket a Népköztársaság Elnöki Tanácsának a hatáskörébe utalta.⁶⁹

Alig két évvel azután, hogy az Igazságügyi Minisztérium tájékoztatás céljából közzétette a bíróságok 1979. január 1-jén hatályos szervezeti és területi beosztását,⁷⁰ 1980. december 31-ével dr. Papp Lajos államtitkár, a Minisztertanács Tanácsi Hivatalának elnöke több Ózdi járáshoz tartozó községet Kazincbarcika város városkörnyéki községévé nyilvánított.⁷¹ Az elrendelt államigazgatási területváltozás következtében 1981. szeptember 1-jével a Miskolci Járásbíróság illetékessége is módosult: immár Miskolc városra, Kazincbarcika városra, a kazincbarcikai városkörnyéki községekre, valamint a Miskolci járás területére terjedt ki.⁷²

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1981. november 26-án közzétett döntése a Mezőcsáti járás székhelyéül Leninvárost – a mai Tiszaújvárost – jelölte ki, egyidejűleg a járás elnevezését Leninvárosi járásra változtatta.⁷³ A döntéssel összefüggésben a Mezőcsáti Járásbíróság 1982. január 1-jével Leninvárosba helyezte át székhelyét, és ennek megfelelően Leninvárosi Járásbíróság néven folytatta működését. Illetékességi területe Leninváros városra és a Leninvárosi járás egészére terjedt ki.⁷⁴

Az Alkotmány módosítása folytán 1984. január 1-jével megszűntek a járasok, mint területi igazgatási egységek.⁷⁵ A közigazgatási térkép átrajzolása a tanácsrendszer mellett szükségszerűen érintette az igazságszolgáltatás intézményrendszerét is.⁷⁶ Ennek nyomán a megyei bíróságok elnevezése ezentúl a megye nevéhez, míg a járásbíróságoké – városi székhely esetén erre külön utalva –

⁶⁶ 8/1962. (VI. 28.) IM rendelet a szikszói és az encsi járásbíróság összevonásáról, valamint az abaújszántói járásbíróság megszüntetéséről

⁶⁷ 1972. évi IV. törvény a bíróságokról

⁶⁸ Igazságügyi Közlöny, 1973 (2. sz.) február 24. 91. o.

⁶⁹ Az 1972. évi IV. törvény hatályon kívül helyezte az 1951. évi 32. törvényerejű rendeletet, amivel az igazságügyminiszter bíróságszervezésre irányuló felhatalmazása megszűnt.

⁷⁰ Magyar Közlöny, 1979. (1. sz.) január 1. 13–21. o.

⁷¹ 1/1980. (XII. 12.) MTTH rendelkezés egyes községek városkörnyéki községgé nyilvánításáról

⁷² 9/1981. (IX. 1.) NET határozat egyes bíróságok illetékességi területének megállapításáról

⁷³ 11/1981. (IX. 26.) NET határozat a mezőcsáti járás székhelyének áthelyezéséről

⁷⁴ 19/1981. (XII. 5.) NET határozat a Mezőcsáti Járásbíróság székhelyének áthelyezéséről és elnevezésének megváltoztatásáról

⁷⁵ 1983. évi II. törvény az Alkotmány módosításáról; 1983. évi 26. törvényerejű rendelet a tanácsokról szóló 1971. évi I. törvény módosításáról és egyes tanácsi hatáskörök rendezéséről

⁷⁶ 1983. évi 25. törvényerejű rendelet egyes állami szervek szervezetének korszerűsítéséről

a bíróság székhelyéhez igazodott. Az elnevezések ilyen megkülönböztetésére azért volt szükség, mert egyes helyi bíróságok nem városban, hanem nagyközségben működtek. A változásokat – Borsod-Abaúj-Zemplén megye érintettségére is kitérve – dr. Szigeti Ágnes, az Igazságügyi Minisztérium főosztályvezető-helyettese a következőképpen foglalta össze: *„Az eddigi általános hatáskörű járásbíróság elnevezés helyett a helységnevet kell használni. Ha városban van az intézmény, akkor például Mezőtúri Városi Bíróságot, ha pedig nagyközségben működik a helyi bíróság, akkor egyszerűen Szikszói Bíróságot mondunk.”*⁷⁷

Ugyancsak 1984. január 1-jével az Elnöki Tanács az Edelényi Járásbíróságot összevonta a Miskolci Városi Bírósággal.⁷⁸ Az ítélezési fórum hiánya azonban hamar megmutatkozott, amit a Tanács is belátott: 1988. június 10-én megjelent a testület határozata, amelynek értelmében 1988. július 1-jével létrejött a Kazincbarcikai Városi Bíróság. Illetékessége Kazincbarcika és Edelény városra, valamint a városkörnyéki községekre terjedt ki, a Miskolci Városi Bírósághoz tartozó települések száma ennek megfelelően csökkent.⁷⁹ Az új helyi bíróság felállítását a mindaddig legnagyobb számú miskolci – amelyhez a városi bíróságok közül a legtöbb lakos (420.000 fő és a debreceni után a második legnagyobb illetékességi terület (2.336 km²) tartozott – tehermentesítése indokolta.⁸⁰

Amint arra dr. Borics Gyula, az Igazságügyi Minisztérium államtitkára a Kazincbarcikai Városi Bíróság átadásakor rámutatott, az Edelényi Járásbíróság megszüntetésével *„Edelény, Kazincbarcika és Sajószentpéter, valamint a vonzáskörzetek a bírói-ügyészeti munka szempontjából a Miskolc Városi Bírósághoz, illetve annak edelényi kirendeltségéhez tartoztak. A megyeszékhely bírósága és ügyészége emiatt rendkívül túlterhelt lett, hiszen illetékességük területén 400.000 ember, az egész megye lakosságának fele élt. A működés feltételeinek zavartalanságát tovább már nem lehetett biztosítani. Arról nem is beszélve, hogy a sajószentpéteri – kazincbarcikai – edelényi térség mintegy 160.000 lakosának legkisebb bajával is Miskolcra kellett utaznia, nemegyszer több alkalommal is, ha elhúzódtak a tárgyalások. Mindez közrejátszott abban, hogy Kazincbarcika és Edelény városok párt- és állami vezetése, élvezve a megyei pártbizottság támogatását is, kérte az országos hatóságoknál a saját bíróság és ügyészség létrehozását.”*⁸¹

Dr. Balogh Zoltán, az új bíróság elnöke hangsúlyozta: miután az Edelényi Járásbíróság befejezte működését, a Miskolci Városi Bíróságon *„a tárgyalásra váró ügyek száma ugrásszerűen megemelkedett. Tennivalók olyan mértékben megnövekedtek, hogy időnként – minden erőfeszítés ellenére – nem voltak képesek az előírt határidőn belül lezárni, befejezni a büntető és a polgári peres eljárásokat. A másik ok: A Kazincbarcikán és a környékén élők, valamint a volt Edelényi járás*

⁷⁷ Magyar Hírlap, 17 (1984) 25. február 11. 6. o.

⁷⁸ 21/1983. (XII. 28.) NET határozat egyes bíróságok összevonásáról, a bíróságok elnevezéséről és illetékességi területének megállapításáról

⁷⁹ 38/1988. (VI. 10.) NET határozat a Kazincbarcikai Városi Bíróság létesítéséről

⁸⁰ Kengyel Miklós: A magyar bírósági szervezet területi elhelyezkedésének ellentmondásai. Tér és Társadalom, 3. (1989) 23–24. o.

⁸¹ Észak-Magyarország, 44 (1988) 153. június 28. 1–2. o.

*lakosai igényelték az új bíróságot, mert a miskolci utazások rendkívül sok időt vettek igénybe.*⁸²

A Magyar Népköztársaságban a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság – amelynek 1984. június 30-a óta dr. Szolyák Ferenc állt az élén⁸³ – területén, a bírósági szervezetet érintő utolsó változás 1989. március 1-jén következett be, amikor is Szikszó városi rangra emelkedett,⁸⁴ magával vonva, hogy az itteni helyi bíróság nevében is megjelent a „városi” megjelölés.

4. A bírósági intézményhálózat a rendszerváltozás után

1989. október 23-ával megszűnt a Népköztársaság Elnöki Tanácsa, a bíróságok létesítése, összevonása kizárólagosan az Országgyűlés hatáskörébe került.⁸⁵ Ekképpen 1991. január 1-jével Encsen már az Országgyűlés létesített helyi bíróságot,⁸⁶ amire az adott okot, hogy a lakosság és a lokális intézmények részéről egyre erőteljesebben jelentkezett az igény a korábban megszüntetett bíróság visszaállítására.⁸⁷ Miután 1962-ben a bíróság bezárta kapuit, az aprófalvas abaúji térségben élő jogkereső állampolgárok helyzete számottevően megnehezült: egy-egy peres ügy intézése sok esetben akár 100 kilométeres utazást tett szükségessé, többszöri átszállással, jelentős idő- és költségráfordítással.⁸⁸

Az Encsi Városi Bíróság – mint helyi bíróság – dr. Szebenyi Tivadar elnökle alatt 1991. január 17-én kezdte meg működését a megszűnt városi pártbizottság korábbi épületében.⁸⁹ A bíróság újrainvitását a település vezetése és lakossága az előbb említett körülmények miatt kedvezően fogadta. Amint Krózser János polgármester fogalmazott: *„A lakosok is, akárcsak a város intézményei, jóleső érzéssel fogadták, hogy ismét itt van helyben a közjegyzőség, az ügyészség meg a bíróság. Az önkormányzat számára is kedvezőbbek a feltételek a város jövőjének építéséhez.*”⁹⁰

Egy hónappal később, február 1-jével Leninváros neve Tiszaújvárosra változott, amellyel egyidejűleg a városi bíróság nevében a székhelyre való utalás is módosult.⁹¹ Még ebben az évben sor került a megye bíróságainak történetében az első olyan költözésre, ami nem összevonások eredményeként következett be. 1991. június 7-én dr. Isépy Tamás, az Igazságügyi Minisztérium politikai államtitkára átadta új rendeltetésének a Sátoraljaúj helyi Városi Bíróság épületét, amely – Encshez hasonlóan – az MSZMP volt székháza volt korábban és amit a város önkormányzata ajánlott fel, majd az Igazságügyi Minisztérium finanszírozta kialakítását az új funkció

⁸² Észak-Magyarország, 44. (1988) 175. július 23. 5. o.

⁸³ Észak-Magyarország, 47 (1991) 149. június 27. 4. o.

⁸⁴ 16/1989. (II. 5.) NET határozat községyesítésről és egyes községek várossá nyilvánításáról

⁸⁵ 1989. évi XXXI. törvény az Alkotmány módosításáról, 1989. évi XLII. törvény az Alkotmány módosításával összefüggésben egyes törvények módosításáról

⁸⁶ 1990. évi LXXX. törvény helyi bíróságok létesítéséről

⁸⁷ 1990. évi LXXX. törvény indokolása a helyi bíróságok létesítéséről szóló törvényjavaslathoz

⁸⁸ Észak-Magyarország, 47 (1991) 15. január 18. 1. o.

⁸⁹ Észak-Magyarország, 47 (1991) 2. január 3. 5. o.; Észak-Magyarország, 47 (1991) 15. január 18. 1. o.

⁹⁰ Jász: i.m. 11. o.

⁹¹ 25/1991. (I. 25.) KE határozat Leninváros nevének Tiszaújváros névre változtatásáról

számára.⁹² Az államtitkár a rendezvényen hangsúlyozta: *„Az Európába vezető úthoz nélkülözhetetlenek a bíróságok. Ha viszont nélkülözhetetlenek, meg kell teremteni számukra a működéshez szükséges feltételeket.”* A politikus mondandója kapcsán dr. Szathmáry Béla, a városi bíróság elnöke azt emelte ki, hogy mindeddig méltatlan körülmények között kellett dolgozniuk a bíróság munkatársainak.⁹³

Természetesen szorosan véve a bírósági szervezet történetéhez nem tartozik hozzá egy-egy ingatlan felújítása, vagy éppen az intézmény másik létesítménybe költözése. Azonban nem hagyható figyelmen kívül, hogy a fenntartó által biztosított munkakörülmények jelentősen befolyásolhatják az adott közfeladatot ellátó szerv jogszabályban meghatározott tevékenységének hatékonyságát – amint erre dr. Cserbáné dr. Lukács Zsuzsanna, a megyei bíróság későbbi elnöke is utalt a Kazincbarcikai Városi Bíróság épületének felavatásakor. A helyi bírósági szervezet történeti vázlata szempontjából azonban az is említést érdemel, hogy a Sátoraljaújhelyi Városi Bíróság épületének átadása kapcsán a sajtó beszámolt egy Sátoraljaújhelyben felállítandó megyei bíróság tervéről is. Ez önmagában egy valóságtól elrugaskodott elképzelésnek tűnhet, azonban kontextusba helyezve egyes megyén belüli, korábban önálló vármegyeként működő nagyobb területi egységek függetlenedési törekvéseivel – amivel találkozhatunk Zemplén és Abaúj esetében is – akár reális célkitűzésként is értelmezhető a felvetés.⁹⁴

A sátoraljaújhelyi és encsi ingatlanfejlesztés nem egy-egy elszigetelt esetnek számított: az Antall-kormány lehetőségeihez mérten igyekezett az igazságszolgáltatás működési feltételein javítani, amely törekvésebe illeszkedett, hogy 1992-ben újabb városi bíróság költözésére kerülhetett sor az ekkor már dr. Sarkadi Sándor elnöklete alatt álló megyei bíróság területén.⁹⁵ 1992. december 18-án avatta fel Balsai István igazságügyminiszter az Ózdi Városi Bíróság új épületét. Ez alkalmából a bíróság július 1-jével kinevezett elnöke, dr. Lőrincz Zsuzsanna az országos tendenciákról is beszélt: *„a jogállamiság kiépülésével a bíróságok átfogó reformja is megkezdődött.”*⁹⁶ *Szabályozták a belső igazgatási rendszert, kiépültek az önkormányzati szervek (megyei és országos bírói tanács) és a vezetők kiválasztásánál is bevezették a pályázati elbírálást. Viszont ezek a változások még nem elégségesek a bírósági szervezet valódi strukturális és funkcionális zavarainak a megoldásához. Az igazságügyi kormányzat a bírósági szervezet átfogó reformját a büntető és a polgári eljárási kódexek tervezett reformjával kapcsolta össze, s így a gyökeres változások eltolódtak.*⁹⁷

⁹² Észak-Magyarország, 47 (1991) 122. május 27. 2. o.; Pesti Hírlap, 2 (1991) 132. június 7. 1. o.

⁹³ Észak-Magyarország, 47 (1991) 133. június 8. 1. o.

⁹⁴ Tarnavölgyi László: Abaúj példáját követre Zemplén is önállósodni akar Négyközpontú lenne az „új” megye. Hajnali Hírlap, 2 (1992) 138. június 13. 1.

⁹⁵ Dr. Sarkadi Sándornak, a Miskolci Városi Bíróság elnökének a megyei bíróság elnökévé történő kinevezése 1991. július 31-én jelent meg a hivatalos lapban. Lásd: Magyar Közlöny, 7. (1991) július 31. 435–436. o.

⁹⁶ Vö: Fekete Kristóf Benedek: A modern magyar igazságszolgáltatás szervezete és igazgatása. Doktori (PhD) értekezés. Pécs, 2025. 96. o.

⁹⁷ Kocsik László: Interjú a bíróság elnöknőjével (I.). Ózdi Maholnap, 3 (1992) 39. szeptember 25. 3. o.

1997. október 1-jével az Országgyűlés a bíróságok szervezetét és igazgatását is új alapokra helyezte, ezzel megkezdve az igazságszolgáltatás régóta várt reformját.⁹⁸ A Magyar Köztársaságban az igazságszolgáltatást ettől kezdve a Legfelsőbb Bíróság, az ítélőtáblák, a megyei bíróságok – a fővárosban a Fővárosi Bíróság –, a városi és kerületi bíróságok, valamint a munkaügyi bíróságok gyakorolták.⁹⁹ A törvény meghatározta a megyei bíróságok, a helyi bíróságok és a munkaügyi bíróságok illetékességi területét is. Utóbbiak – noha 1973 óta működtek – csak ekkor kerültek az Alkotmány szövegébe.¹⁰⁰

Az új illetékességi területbeosztás Borsod-Abaúj-Zemplén megye vonatkozásában több olyan anomáliát is tartalmazott, ami a jogszabály mielőbbi módosítását tette szükségessé. Történt ugyanis, hogy több olyan község is a Mezőkövesdi Városi Bíróság illetékessége alá került, amelyek Ózd városának 20 km-es körzetében találhatók, míg Mezőkövesdtől több mint 80 km távolságra fekszenek. Korábban ezen községek természetesen az Ózdi Városi Bíróság területéhez tartoztak és – a törvénymódosítás indokolása szerint – csak a „nyilvántartás hiányossága”¹⁰¹ folytán kerültek a Mezőkövesdi Városi Bíróság területéhez. Mindezekre tekintettel indokoltnak látszott a törvény módosítása úgy, hogy – az addigi gyakorlattal is megegyezően – ezen községek az Ózdi Városi Bírósághoz tartozzanak. Szintén indokolatlan változásként – ekképpen orvosolandó hibaként – került a Szikszói Városi Bírósághoz egy olyan község is, amely korábban az Encsi Városi Bíróság illetékességi területéhez tartozott.¹⁰² A hibás területbeosztás két hónapig maradt hatályban, az egyes városi bíróságokhoz tartozó települések körét 1997. november 29-ével módosították.¹⁰³

2002-ben a Tiszaújvárosi Városi Bíróság is új létesítményt kapott, amit április 5-én adtak át. Az ünnepségen dr. Solt Pál, a Legfelsőbb Bíróság és egyben az Országos Igazságszolgáltatási Tanács elnöke elmondta: a fejlesztés azt célozta, hogy *„európaivá tegyék az igazságszolgáltatás körülményeit”*. Ugyanitt Polt Péter legfőbb ügyész kifejtette: *„a demokráciának, a társadalomnak egyik létfeltétele az igazságszolgáltatás. Az új épület megadja a méltóságát annak a munkának, ami ennek az intézménynek a falain belül folyik.”*¹⁰⁴ *„Az Országos Igazságszolgáltatási Tanács műszakilag egy sorrendiséget állított fel – nyilatkozta dr. Cserbáné dr. Lukács Zsuzsanna elnök, aki 1992 óta állt a megyei bíróság élén –, melyben a 'bírósági célra alkalmatlan épület' volt a legrosszabb kategória. A 145 épületből – ez országos adat – 5 kapta meg ezt a 'megtisztelő címet', közte megyénkből a tiszaujvárosi és a kazincbarcikai bíróság épülete. Éppen ezért az önkormányzat gesztusát – ti. a város*

⁹⁸ Wirth Béla: A bíróságok szervezete és működése. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2002. 13. o.

⁹⁹ 1997. évi LXVI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról

¹⁰⁰ 1997. évi LIX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányának módosításáról

¹⁰¹ Az Igazságügyi Minisztérium 8003/1983. (IK 12.) számú tájékoztatója a bíróságok 1984. január 1-től hatályos szervezeti és területi beosztásáról még helyesen osztotta be az egyes bíróságok illetékességi területéhez tartozó településeket.

¹⁰² 1997. évi CXIX. törvény indokolása a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény módosításáról

¹⁰³ 1997. évi CXIX. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény módosításáról

¹⁰⁴ Észak-Magyarország, 58 (2002) 80. április 6. o.

önkormányzata ingyenes telekkel és 50 millió forinttal segítette az építkezést – *szívesen és örömmel fogadtuk, köszönettel vettük, s ennek alapján döntött úgy az OIT, hogy épüljön meg az új, az ügyészségnek is helyet adó épület. A bíróságok működtetése, a tárgyi és személyi feltételek biztosítása a megyei bíróság elnökének feladata. A bíróság működését önmagában nem befolyásolhatja, hogy milyen épületben dolgoznak a kollégák. A hatékonysághoz azonban nagyban hozzájárul, ha megfelelő körülmények között és megfelelő technikai felszereltséggel végzik majd munkájukat. Itt, az új épületben nem csak a bútorozás zajlik majd az elkövetkező hetekben, hanem a teljes, a mai kor követelményeinek megfelelő biztonsági rendszernek a kiépítése is. Ezzel párhuzamosan pedig a számítógépes rendszer telepítése, így a tiszaujvárosi bíróság is megfelelő infrastruktúrával rendelkezik majd. Ez azt jelenti, hogy az eddigi ítélkezési tevékenységet hatékonyabban tudjuk végezni.*¹⁰⁵

A megyei igazságszolgáltatás újabb jelentős infrastrukturális fejlesztésére 2007-ben került sor, amikor is a Kazincbarcikai Városi Bíróság kapott új ingatlant egy több évig elhúzódó beruházás eredményeként december 12-én. Amint dr. Sisák Péter – aki 2004. július 15-e óta vezette a megyei bíróságot¹⁰⁶ – visszautalt a dr. Cserbáné által hivatkozott vizsgálat eredményére, amely lehetővé tette az építkezést: *„az Országos Igazságszolgáltatási Tanács áttekintette a bírósági létesítmények helyzetét, átfogó felmérést készített az épületek műszaki állapotáról, térmértékéről, felszereltségéről. Öt kategóriát állapítottak meg, az ötödikbe sorolták a kazincbarcikaiakat. Ezek bírósági célra alkalmatlannak minősítették.”* Az intézmény az új otthonában 1500 négyzetméteren kezdte meg működését – a korábbi 600 négyzetméterrel szemben –, amely körülmény eleve elősegítette a bíróság illetékességéhez tartozó 33 település hetvenezer lakosának ügyes-bajos dolgainak intézését.¹⁰⁷

2012. január 1-jével a megyei bíróságok helyébe a törvényszékek, majd 2013. január 1-jével a városi bíróságok helyébe a járásbíróságok, a munkaügyi bíróságok helyébe pedig a közigazgatási és munkaügyi bíróságok léptek.¹⁰⁸ Ekképpen a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság elnevezése Miskolci Törvényszékre, majd – a járások létrejöttével egyidejűleg – a helyi bíróságok elnevezése járásbíróságra változott, valamint a közigazgatási- és munkaügyi bíróságok – is ezen a napon kezdték meg működésüket. Utóbbiakkal kapcsolatban dr. Sisák Péter ekként fogalmazott: *„a korábbi munkaügyi bíróság és a törvényszékeken működő közigazgatási ügyszak egy szervezeti egységben, új elnevezéssel, közigazgatási és munkaügyi bírósággént működik tovább. A közigazgatási-munkaügyi bíróságok a korábbi munkaügyi bíróságok jogutódjai, melyek első fokon járnak el a közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata során, a munkaviszonyból és a munkaviszony jellegű jogviszonyból származó, valamint a törvény által hatáskörébe utalt ügyekben. Ezekre*

¹⁰⁵ Ferenczi László: Interjú a megyei bíróság elnökével. Tiszaújvárosi Krónika, 19 (2001) 50. december 13. 1., 3. o.

¹⁰⁶ Horváth Szabolcs: Kevés pénzből jól bíraskodni. Dr. Sisák Péter a megyei bíróság új elnöke. Észak-Magyarország, 60 (2004) 201. augusztus 28. 8. o.

¹⁰⁷ Észak-Magyarország, 63 (2007) 239. október 12. 4. o.

¹⁰⁸ 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról

tekintettel január 1. napjától a Miskolci Munkaügyi Bíróság, mint külön bíróság, valamint a Miskolci Törvényszék közigazgatási ügyszaka megszűnt, és Miskolci Közigazgatási és Munkaügyi Bírósággént működik tovább”.¹⁰⁹ Vagyis azon közigazgatási bírósági eljárások, amelyeket az egyes törvények a törvényszék, mint közigazgatási bíróság hatáskörébe utaltak, a közigazgatási- és munkaügyi bíróság hatáskörébe kerültek.

Említést érdemel az is, hogy az igazságszolgáltatási reform kapcsán problémaként merült fel az az országos jelenség, hogy a járások száma jóval több lett, mint ahány járásbíróság működött az országban. A kormányzat azonban nem látta indokoltnak a járásbíróságok számának az emelését, hivatkozással arra, hogy az a bírósági szervezet szétaprózódásával járna, ami a bíróságok hatékony működését akadályozná.¹¹⁰

2020. április 1-jével sor került a vizsgált korszak utolsó szervezeti változására: megszűntek a közigazgatási- és munkaügyi bíróságok. Az általuk tárgyalt ügyek törvényszéki hatáskörbe kerültek. A közigazgatási perekben 2020. április 1-jétől első fokon regionális illetékességgel nyolc törvényszék vált eljáró bírósággá: a Fővárosi, a Budapest Környéki, a Debreceni, a Győri, a Miskolci, a Pécsi, a Szegedi és a Veszprémi Törvényszék.¹¹¹ Ez idő szerint a Miskolci Törvényszéken az elnöki állás nem volt betöltve,¹¹² az átalakulás idején dr. Fuhrmann Gábor elnökhelyettes látta el az elnöki feladatokat.

Összegzés

Jelen tanulmány elsősorban a normatív jogforrásokra és a korabeli híradásokra támaszkodva, leíró jelleggel mutatta be, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében¹¹³ a mindenkor jogalkotó milyen szervezeti keretek között biztosította az első- és másodfokú igazságszolgáltatást a jogkereső állampolgárok számára. Noha az ismertetett időszak legstabilabb egységei országosan a törvényszékek (megyei bíróságok) voltak,¹¹⁴ szervezetük változásait rögzítő történeti áttekintés a legtöbbjük vonatkozásában még nem készült el.¹¹⁵ Ugyanakkor az elmúlt évtizedben jelentős

¹⁰⁹ Észak Magyarország, 70 (2013) 1. január 2. 4. o.

¹¹⁰ Egyes igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló törvényjavaslat általános vitája. Országgyűlési Napló, 243 (2012) november 28. 4203. o.

¹¹¹ 2019. évi CXXVII. törvény az egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról

¹¹² Dr. Répássy Árpádot – aki 2016. július 1-jétől állt a Miskolci Törvényszék élén – 2019. október 1-jei hatállyal az Országos Bírósági Hivatal elnökhelyettesévé nevezte ki a köztársasági elnök, majd lemondására való tekintettel 2020. április 1-jével a Debreceni Ítéltáblára tanácselnöknek osztotta be az Országos Bírósági Hivatal elnöke.

¹¹³ Értve ezalatt az 1950. március 16. és 2022. december 31. között ezen a néven működő igazgatási területet.

¹¹⁴ Vö: Ürmös Ferenc: A szocialista bírósági igazgatás kialakulása és típusai. Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae – Acta Juridica et Politica 26 (1979) 8. 38. o.

¹¹⁵ Vö: Stipta István: Bírósági szervezettörténet a hazai jogtörténettudomány tükrében. Jogtörténeti Szemle, 15 (2017) 1-2. 2–10. o.

kutatási eredmények láttak napvilágot, és az említett igazságszolgáltatási szervek közül néhány története immár kimagasló feldolgozottságot mutat.¹¹⁶

Fontos kiemelni: egy megye bírósági szervezetének történeti áttekintése messze túlmutat az olyan helyi változások rögzítésén, amely valamely település közigazgatási státuszának, nevének módosulása, vagy éppen egy bíróság székhelyének áthelyezése miatt következett be. Országos tendenciákat is reprezentál, mint a bíróságok elnevezéseiben bekövetkezett változások, vagy éppen az igazságszolgáltatási szervezet lépestartásának üteme az államigazgatási területbeosztás módosulásaival.¹¹⁷ Emellett segítheti a kapcsolódó biográfiai és a lokális kutatások keretezését, de lehetőséget adhat a megyei szintű társszervek történetének párhuzamba állítására is.¹¹⁸

Láthattuk, hogy a második világháborút követően kialakuló új közjogi környezetben megalkotott jogszabályok már előrevetítették a szovjet mintájú rendszer kiépítését;¹¹⁹ e folyamat részeként megkezdődött a bírósági szervezet átalakítása, valamint humán állományának politikai alapú megtisztítása. Ennek eredményeként: *„a felszabadulást követően a magyar jogrendszer jellege alapvetően megváltozott: a kizsákmányoló feudális elemekkel¹²⁰ telített burzsoá jogtípusból szocialista típusú jogrendszerré vált”¹²¹* – amint azt dr. Szakács Ödön a Legfelsőbb Bíróság elnökeként megfogalmazta 1973-ban.

Az új rezsim berendezkedésekor a megye területén kettő megyei bíróság és tizenkét járásbíróság végezte az alsófokú igazságszolgáltatást. Ez utóbbiak – két kivételtől eltekintve – már 1872-ben megkezdtek működéssüket. Miközben bíróságok szűntek meg, illetve jöttek létre, a népköztársasági bírósági szervezet kiépítése 1954-re lezárult. A bíróságok száma a megyében a következő évben elérte történelmi csúcspontját: ekkor a Miskolci Megyei Bíróság illetékességi területén egy városi bíróság, tizenkét járásbíróság és egy különbíróság működött. Ennek megfelelően –

¹¹⁶ A bírósági szervezet intézménytörténetének feldolgozása kiemelkedő pl. Hajdú-Bihar, Fejér és Pest megye vonatkozásában.

¹¹⁷ Kengyel i. m. 22. o.

¹¹⁸ Az újabb megyei kutatási eredményeket lásd: Szemelvények az Edelényi Királyi Járásbíróság történetéből. (szerk: Farkas Eszter), Miskolc, Miskolci Törvényszék, 2017.; Az ember a pulpitus mögött: interjúk a Miskolci Törvényszék nyugalmazott polgári fellebbviteli bíráival. Bírói portrék I. (az interjúkat készítette: Puskár József et al.), Miskolc, Miskolci Törvényszék, 2022.; Az ember a pulpitus mögött: interjúk a Miskolci Törvényszék Büntető Kollégiumának nyugalmazott bíráival. Bírói portrék II. (az interjúkat készítette: Puskár József et al.), Miskolc, Miskolci Törvényszék, 2023.; Lehotay Veronika: A Miskolci Ügyvédi Kamara első 100 éve. 1875-1975. Miskolc, Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Ügyvédi Kamara, 2023.; Az ember a pulpitus mögött: interjúk a Miskolci Törvényszék munkaügyi ügyszakos és a Miskolci Törvényszék Gazdasági Kollégiumának nyugalmazott bíráival. Bírói portrék III. (az interjúkat készítette: Puskár József et al.), Miskolc, Miskolci Törvényszék, 2024.

¹¹⁹ Vö: Gaálné: i. m. 36. o.

¹²⁰ Noha a Magyar Királyságban 1848-ban megszűnt a feudalizmus, a modern bírósági szervezet pedig csak 1872-ben jött létre, a marxista szemlélet feudális burzsoá maradványként tekintett a korábbi jogszolgáltatási szervezetre. Vö: Bónis György–Degré Alajos–Varga Endre: A magyar bírósági szervezet és perjog története. Kézirat. Budapest, Levéltárak Országos Központja, 1961. 188. o.

¹²¹ Szakács Ödön: A Legfelsőbb Bíróság elvi irányító szerepéről. Jogtudományi Közlöny, 28 (1973) 5. 250. o.

az 1956. február 1-jével megszüntetett Ricsei járás kivételével¹²² – valamennyi járás saját járásbírósággal rendelkezett.¹²³

Az 1954. évi II. törvény nem csupán a korszak első olyan bírósági szervezeti jogszabálya volt, amely egységes kódexbe foglalta a korábban széttörödezett joganyagot,¹²⁴ hanem egyúttal az igazságszolgáltatás intézményrendszerének máig ható alapjait is lefektette. Hosszú távú jelentőségét jól szemlélteti, hogy a megyei bíróságok és a jogutódjaikként létrejött törvényszékek – így a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság és a Miskolci Törvényszék – esetében is az alapító okirat 1954. február 1-jét jelölte meg az intézmény létesítésének időpontjaként, vagyis az említett törvény hatálybalépésének napját.¹²⁵

1956-tól – más megyékhez hasonlóan¹²⁶ – Borsod-Abaúj-Zemplénben is csökkenni kezdett a helyi bíróságok száma, az igazságszolgáltatási szervezet racionalizálása jegyében.¹²⁷ Csupán egy megye területére szűkítve az egyes bíróságok létesítésére és megszüntetésére – valamint székhelyük és illetékességi területük megváltoztatására – vonatkozó döntések vizsgálatát is szembeötlő, hogy e hatáskörök 1950. március 25. és 1972. december 31. között döntően az igazságügyminisztert illették meg. E gyakorlat alól látszólag kivételt képezett a közlekedési bíróság felállítása és megszüntetése, azonban ez esetben nem egy konkrét intézményről volt szó, hanem egy új ítélkező fórum létrehozásáról, illetve felszámolásáról. Hasonlóképpen nem az igazságügyminiszter létesítette a rövidéletű Miskolci Városi Bíróságot sem, ugyanis a vonatkozó jogszabály új ügyészség alapításáról is rendelkezett, utóbbi pedig nem tartozott a hatáskörébe. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy e városi bíróság megszüntetésére már igazságügyi miniszteri rendelettel került sor, amire azért nyílt lehetőség, mert a Miskolci Városi Ügyészséget a döntés nem érintette: az önállóan tovább működött, és csak 1958. január 1-jével vonták össze a Miskolci Járási Ügyészséggel.¹²⁸

A megyei bírósági szervezet átalakulásai egyúttal rávilágítanak arra is, hogy az új bíróságok létesítésének joga az egyes korszakokban eltérő jogalkotói szintekhez tartozott. A bíróságszervezés 1973. január 1-jével az igazságügyi tárcától először az Elnöki Tanács kizárólagos jogkörébe került, majd ennek megszűnését követően, 1989. október 23-ával visszakerült az Országgyűléshez.

A rendszerváltozást követően a bíróságok működése átláthatóbbá vált, amely többek között abban is tetten érhető, hogy megszorodtak a bírósági vezetőkkal készített interjúk, amint az az egyes új bírósági épületek átadása kapcsán is

¹²² 2/1956. (I. 18.) NET határozat egyes járások megszüntetéséről

¹²³ Miskolci Megyei Bíróság, Miskolci Városi Bíróság, Miskolci Járásbíróság, Sárospataki Járásbíróság, Sátoraljaújhelyi Járásbíróság, Abaújszámtói Járásbíróság, Edelenyi Járásbíróság, Encsi Járásbíróság, Mezőcsáti Járásbíróság, Mezőkövesdi Járásbíróság, Ózdi Járásbíróság, Putnoki Járásbíróság, Szerencsi Járásbíróság, Szikszói Járásbíróság, Miskolci Közlekedési Bíróság.

¹²⁴ Megyeri-Pálffi: i.m. 488. o.

¹²⁵ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság alapító okirata és I. számú módosítása. 2009. június 12.; Miskolci Törvényszék alapító okirata. 2012. január 10.

¹²⁶ Vö: Megyeri-Pálffi Zoltán: Fejér vármegye járásbíróságainak szervezéstudomány. Székesfehérvár, Székesfehérvári Törvényszék, 2023. 21.o.; Megyeri-Pálffi: i.m. 49. o.

¹²⁷ Ujkéry Csaba: Bírósági szervezet és igazgatás. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2007. 9. o.

¹²⁸ Észak-Magyarország, 13 (1957) 287. december 7. 6.

megmutatkozott. Ez a változás szoros összefüggésben állt a politikai berendezkedés átalakulásával: az Alkotmánybíróság és az igazságszolgáltatást végző bíróságok az Országgyűléstől független intézményekké váltak, ekképpen tevékenységükről immár nem a törvényhozás, hanem közvetlenül a társadalom nyilvánossága előtt váltak elszámoltathatóvá.¹²⁹

Végezetül áttekintve az elnevezési változásokat, az idővonalon jól kirajzolódik, hogy az 1872. január 1-jétől működő törvényszékek és járásbíróságok nevéből 1945. március 24-ével eltűnt a „királyi” jelző, majd 1949. augusztus 20-ával az előbbiek székhelyükről elnevezett megyei bíróságokká váltak, míg utóbbiak 1983. december 31-ig megtartották hagyományos elnevezésüket. A járások 1984. január 1-jével történő megszűnése következtében – figyelemmel arra, hogy nem minden bíróság városi székhelyen működött –, az alsófokú ítélkezési fórumok gyűjtőneve helyi bíróság lett, a megyei bíróságok elnevezése pedig az illetékességi területhez igazodott. Végül a 2012. január 1-jével hatályba lépő szervezeti reform nyomán a megyei bíróságok ismét törvényszékekévé, a helyi bíróságok pedig 2013. január 1-jével újra járásbíróságokká váltak. A 2011. évi CLXI. törvény formálisan is lebontotta a népköztársaság bírósági szervezetét, ellenpólusát adva az 1949. évi XX. törvénynek: míg utóbbi vonatkozásában a hagyományokkal való szakítás volt a jogalkotó célja, addig 2011-ben az azokhoz való visszatérés. E két jogszabály voltaképpen jól keretezi azt az időszakot, amikor a megyei hatáskörű, másodfokon is eljáró bírósági fórumokat megyei bíróságoknak hívták.¹³⁰

A Miskolci Törvényszék (1945–2011-ig Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság) és az illetékességi területén működő bíróságok	
Bíróság elnevezése	Bíróság működésének időköre
(Vár)megyei szint	
Miskolci Királyi Törvényszék Miskolci Törvényszék Miskolci Megyei Bíróság Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság Miskolci Törvényszék	1872. január 1–1945. március 23. 1945. március 24–1949. augusztus 19. 1949. augusztus 20–1983. december 31. 1984. január 1–2011. december 31. 2012. január 1–
Sátoraljaújhelyi Királyi Törvényszék Sátoraljaújhelyi Törvényszék Sátoraljaújhelyi Megyei Bíróság	1872. január 1–1945. március 23. 1945. március 24–1949. augusztus 19. 1949. augusztus 20–1950. április 15.
Járási (városi) szint	
Abaújszántói Királyi Járásbíróság Abaújszántói Járásbíróság	1872. január 1–1945. március 23. 1945. március 24–1962. június 30.
Edelényi Királyi Járásbíróság	1872. január 1–1945. március 23.

¹²⁹ 1989. évi XXXI. törvény indokolása az Alkotmány módosításáról

¹³⁰ 2011. évi CLXI. törvény indokolása a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról

Edelényi Járásbíróság	1945. március 24–1983. december 31.
Encsi Járásbíróság	1952. január 1–1962. június 30.
Encsi Városi Bíróság Encsi Járásbíróság	1991. január 1–2012. december 31. 2013. január 1–
Kazincbarcikai Városi Bíróság Kazincbarcikai Járásbíróság	1988. július 1–2012. december 31. 2013. január 1–
Mezőcsáti Királyi Járásbíróság Mezőcsáti Járásbíróság Leninvárosi Járásbíróság Leninvárosi Városi Bíróság Tiszaújvárosi Városi Bíróság Tiszaújvárosi Járásbíróság	1872. január 1–1945. március 23. 1945. március 24–1981. december 31. 1982. január 1–1983. december 31. 1984. január 1–1991. január 31. 1991. február 1–2012. december 31. 2013. január 1–
Mezőkövesdi Királyi Járásbíróság Mezőkövesdi Járásbíróság Mezőkövesdi Városi Bíróság Mezőkövesdi Járásbíróság	1872. január 1–1945. március 23. 1945. március 24–1983. december 31. 1984. január 1–2012. december 31. 2013. január 1–
Miskolci Királyi Járásbíróság Miskolci Járásbíróság Miskolci Városi Bíróság Miskolci Járásbíróság	1872. január 1–1945. március 23. 1945. március 24–1983. december 31. 1984. január 1–2012. december 31. 2013. január 1–
Miskolci Városi Bíróság	1954. március 1–1957. december 31.
Ózdi Járásbíróság Ózdi Városi Bíróság Ózdi Járásbíróság	1955. február 1–1983. december 31. 1984. január 1–2012. december 31. 2013. január 1–
Putnoki Királyi Járásbíróság Putnoki Járásbíróság	1928. január 1–1945. március 23. 1945. március 24–1961. december 31.
Sajószentpéteri Királyi Járásbíróság Sajószentpéteri Járásbíróság	1872. január 1–1945. március 23. 1945. március 24–1950. december 31.
Sárospataki Királyi Járásbíróság Sárospataki Járásbíróság	1913. március 1–1945. március 23. 1945. március 24–1956. január 31.
Sátoraljaújhelyi Királyi Járásbíróság Sátoraljaújhelyi Járásbíróság Sátoraljaújhelyi Városi Bíróság Sátoraljaújhelyi Járásbíróság	1872. január 1–1945. március 23. 1945. március 24–1983. december 31. 1984. január 1–2012. december 31. 2013. január 1–
Szerencsi Királyi Járásbíróság Szerencsi Járásbíróság Szerencsi Városi Bíróság	1872. január 1–1945. március 23. 1945. március 24–1983. december 31.

Szerencsi Járásbíróság	1984. január 1–2012. december 31. 2013. január 1–
Szikszói Királyi Járásbíróság Szikszói Járásbíróság Szikszói Bíróság Szikszói Városi Bíróság Szikszói Járásbíróság	1872. január 1–1945. március 23. 1945. március 24–1983. december 31. 1984. január 1–1989. február 28. 1989. március 1–2012. december 31. 2013. január 1–
Tokaji Királyi Járásbíróság Tokaji Járásbíróság	1872. január 1–1945. március 23. 1945. március 24–1952. március 14.
Különbíróságok	
Miskolci Népbíróság	1945. február 2–1949. január 31.
Sátoraljaújhelyi Népbíróság	1945. február 2–1948. január 13.
Miskolci Közlekedési Bíróság	1954. szeptember 15–1957. január 31.
Miskolci Munkaügyi Bíróság Miskolci Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság	1973. január 1–2012. december 31. 2013. január 1–2020. március 31.

Irodalomjegyzék

- Az ember a pulpitus mögött: interjúk a Miskolci Törvényszék Büntető Kollégiumának nyugalmazott bíráival. Bírói portrék II. (az interjúkat készítette: Puskár József et al.), Miskolc, Miskolci Törvényszék, 2023.
- Az ember a pulpitus mögött: interjúk a Miskolci Törvényszék munkaügyi ügyszakos és a Miskolci Törvényszék Gazdasági Kollégiumának nyugalmazott bíráival. Bírói portrék III. (az interjúkat készítette: Puskár József et al.), Miskolc, Miskolci Törvényszék, 2024.
- Az ember a pulpitus mögött: interjúk a Miskolci Törvényszék nyugalmazott polgári fellebbviteli bíráival. Bírói portrék I. (az interjúkat készítette: Puskár József et al.), Miskolc, Miskolci Törvényszék, 2022.
- Bóka Zsolt: A bíróságok régi-új elnevezései - Kúria és törvényszék. Jog-Állam-Politika, 2 (2010) 4., 129–152. o.
- Bónis György–Degré Alajos–Varga Endre: A magyar bírósági szervezet és perjog története. Kézirat. Budapest, Levéltárak Országos Központja, 1961.
- Fekete Kristóf Benedek: A modern magyar igazságszolgáltatás szervezete és igazgatása. Doktori (PhD) értekezés. Pécs, 2025.
- Gaálné Barcs Eszter: Igazságszolgáltatásból jogszolgáltatás. Levéltári Szemle, 62 (2012) 3. 33–50. o.
- Kahler Frigyes: Egy »rend-párti« forradalmár működése és kálváriája, a fehérgyarmati dr. Terényi Antal járásbírói elnök. In: Büntetőjogi tanulmányok XXI. Veszprém, 2021–2022. 7–17. o.

-
- Kengyel Miklós: A magyar bírósági szervezet területi elhelyezkedésének ellentmondásai. *Tér és Társadalom*, 3. (1989) 21-33. o. <https://doi.org/10.17649/TET.3.3.138>
 - Lehotay Veronika: A Miskolci Ügyvédi Kamara első 100 éve. 1875-1975. Miskolc, Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Ügyvédi Kamara, 2023.
 - Megyeri-Pálffi Zoltán: Bíróságszervezés Pest vármegyében. Budapest, Budapest Környéki Törvényszék, 2024.
 - Megyeri-Pálffi Zoltán: Fejér vármegye járásbíróságainak szervezéstörténete. Székesfehérvár, Székesfehérvári Törvényszék, 2023.
 - Megyeri-Pálffi Zoltán: Névváltoztató bíróságok és a népköztársasági bírósági szervezet kialakítása (1945–1954). In: *Laudator temporis acti. Ünnepi tanulmányok a 65 éves Horváth Attila tiszteletére* (szerk.: Barna Attila et al.), Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2024. 483–489. o. https://doi.org/10.36250/01249_46
 - Stipta István: Bírósági szervezettörténet a hazai jogtörténettudomány tükrében. *Jogtörténeti Szemle*, 15 (2017) 1-2. 2–10. o.
 - Szakács Ödön: A Legfelsőbb Bíróság elvi irányító szerepéről. *Jogtudományi Közlöny*, 28 (1973) 5. 249–259. o.
 - Szemelvények az Edelényi Királyi Járásbíróság történetéből. (szerk: Farkas Eszter), Miskolc, Miskolci Törvényszék, 2017.
 - Ujkéry Csaba: Bírósági szervezet és igazgatás. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2007.
 - Ürmös Ferenc: A szocialista bírósági igazgatás kialakulása és típusai. *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae – Acta Juridica et Politica* 28 (1979) 8. 3–47. o.
 - Wirth Béla: A bíróságok szervezete és működése. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2002.
-
-